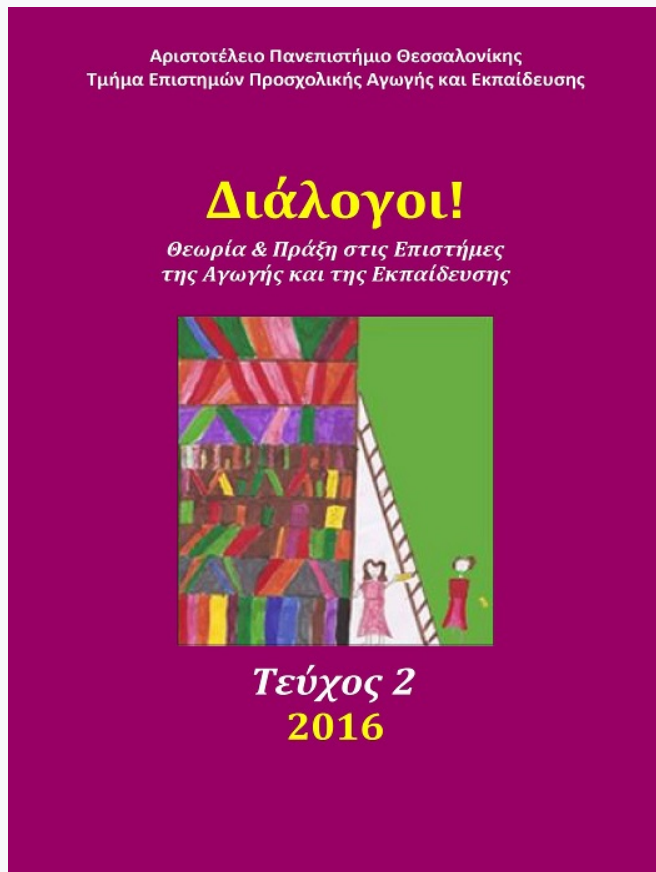

Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης

Τόμ. 2 (2016)

Παιχνίδια με ψηφίδες στο νηπιαγωγείο

Eleni Rachanioti, Margarita Rompou

doi: [10.12681/dial.10358](https://doi.org/10.12681/dial.10358)

Copyright © 2016, Eleni Rachanioti, Margarita Rompou

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Rachanioti, E., & Rompou, M. (2016). Παιχνίδια με ψηφίδες στο νηπιαγωγείο. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 2, 156–176. <https://doi.org/10.12681/dial.10358>

Παιχνίδια με ψηφίδες στο νηπιαγωγείο

Ελένη Ραχανιώτη

Νηπιαγωγός, Ειδική Παιδαγωγός, MSc

Μαργαρίτα Ρόμπου

Νηπιαγωγός, Ψηφιδογράφος

Περίληψη

Το παιχνίδι είναι η κυρίαρχη δραστηριότητα του παιδιού, ιδιαίτερα στην προσχολική ηλικία. Η τέχνη επίσης αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ύπαρξης και βασικό παράγοντα της ανάπτυξης του παιδιού. Η επαφή με τη τέχνη βοηθάει τους μαθητές να αναπτυχθούν ολόπλευρα και να αποκτήσουν ευαισθησία, ικανότητα για μάθηση, κριτική σκέψη και δημιουργικότητα. Η «εις βάθος προσέγγιση της τέχνης», την οποία υιοθετήσαμε κατά την υλοποίηση του διδακτικού σεναρίου «Παιχνίδια με ψηφίδες στο νηπιαγωγείο» προάγει την τέχνη, χρησιμοποιώντας ως «όχημα» το παιχνίδι. Η ίδια η δράση αποτελεί μια εναλλακτική πρόταση της Εικαστικής Αγωγής στο σχολείο με γενικό σκοπό την προσωπική ολοκλήρωση μέσα από την τέχνη και την ελεύθερη προσωπική έκφραση και ανάπτυξη του μαθητή, ως δημιουργού και ως ευαίσθητου παρατηρητή του περιβάλλοντος.

Λέξεις-κλειδιά: παιχνίδι, τέχνη, ψηφίδες, εις βάθος προσέγγιση της τέχνης

Abstract

Playing is the dominant activity of the child, especially in early childhood. Art also constitutes an integral part of the human existence and a key factor in child development. Additionally, contact with art helps students to develop in a complete way, gain sensitivity, develop the ability to learn, exercise critical thinking as well as cultivate creativity. The "high scope art approach", which we adopted in the implementation of our teaching scenario "Playing with mosaic tiles in the kindergarten", promotes art, with the use of playing as a "vehicle". The activity itself constitutes an alternative of art education at school, with the general aim of personal fulfillment through art, freedom of expression and the student's personal development not only as a creator but as a sensitive observer of the environment.

Keywords: playing, art, mosaic tiles, high-scope art approach

1. Εισαγωγή: Θεωρητική υποστήριξη του προγράμματος

Το παιχνίδι αποτελεί κυρίαρχη δραστηριότητα του παιδιού, ιδιαίτερα στην προσχολική ηλικία. Οποιαδήποτε παιδική δραστηριότητα, απασχόληση ή πρακτική, είναι δυνατό να αποκτήσει χαρακτήρα παιχνιδιού στο πλαίσιο των πιο διαφορετικών συνθηκών. Σύμφωνα με τον J. Huizinga (οπ. αναφ. στο Γερμανός, 1993), το παιχνίδι είναι

μια ελεύθερη πράξη, βιωμένη ως φανταστική, που βρίσκεται έξω από τα συνηθισμένα, αλλά, παρόλα αυτά, ικανή να απορροφήσει τελείως αυτόν που παίζει. Στη μελέτη του, *Homo ludens*, που παραμένει κλασική στο είδος της, υποστηρίζει ότι το παιχνίδι είναι παρόν στη διαμόρφωση όλων των σημαντικών μορφών συλλογικής ζωής: ποίηση, μουσική, χορός, μορφές λατρείας, σύνεση, επιστήμη κ.λπ. Συσχετίζεται με την οργάνωση του τρόπου ζωής των ενηλίκων και αποτελεί ένα είδος προπλάσματος των κοινωνικών θεσμών. Με την έννοια αυτή αποτελεί μια βάση και μια παράμετρο της πολιτισμικής διάστασης σε μια κοινωνία, σε συγκεκριμένο τόπο και χρόνο (Γερμανός, 1993).

Η τέχνη επίσης αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρωπίνης ύπαρξης και βασικό παράγοντα της ανάπτυξης του παιδιού. Η επαφή με την τέχνη βοηθάει τους μαθητές να αναπτύσσονται ολόπλευρα, να αποκτήσουν ευαισθησία, ικανότητα για μάθηση, κριτική σκέψη και δημιουργικότητα και συντελεί στην καλύτερη κατανόηση του εαυτού τους, των άλλων ανθρώπων και του κόσμου με ολιστικούς τρόπους (Lawrence, 2008). Τέλος, η επαφή με την τέχνη συμβάλλει στην καλλιέργεια όχι μόνο των συναισθημάτων αλλά και των νοητικών και αισθητηριακών λειτουργιών, στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου γενικότερα.

Η Εικαστική Αγωγή καλλιεργεί την ανάπτυξη της δημιουργικότητας του παιδιού σε ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες. Η Εικαστική Αγωγή, σημειώνει ο Δανασσής-Αφεντάκης (1997), προωθεί τη μύηση του νέου ανθρώπου στη δημιουργική διαδικασία μέσα από την πράξη. Το παιδί μαθαίνει να συλλαμβάνει τον κόσμο που το περιβάλλει πολυδιάστατα, μέσα από τη Μορφή, το Σχήμα, το Χώρο και την Κίνηση. Κάθε παιδί που δημιουργεί αισθάνεται τον ενθουσιασμό της ελεύθερης έκφρασης. Ενεργοποιείται η φαντασία, κατακτάται η γνώση και καλλιεργείται ο ψυχισμός και οι δεξιότητες που σχετίζονται με την εικαστική-δημιουργική έκφραση, τον πειραματισμό, την έρευνα, το στοχασμό και τη δράση.

Η Charman (1993) υποστηρίζει ότι μέσα από τη διδασκαλία της τέχνης το παιδί πετυχαίνει: α) προσωπική πλήρωση, β) εκτίμηση της καλλιτεχνικής κληρονομιάς και γ) συνείδηση του κοινωνικού ρόλου της τέχνης. Η συνείδηση του κοινωνικού ρόλου της τέχνης επιτυγχάνεται μέσα από τις ίδιες τις οπτικές μορφές που δημιουργεί το παιδί και οι οποίες το βοηθούν να εκφράσει την ταυτότητά του και το γεγονός ότι ανήκει σε μία ομάδα.

Η «εις βάθος προσέγγιση της τέχνης», την οποία υιοθετήσαμε κατά την υλοποίηση του διδακτικού μας σεναρίου, προάγει την τέχνη, χρησιμοποιώντας ως «όχημα» το παιχνίδι. Η ίδια αποτελεί μια εναλλακτική πρόταση της Εικαστικής Αγωγής στο σχολείο, με γενικό σκοπό την προσωπική ολοκλήρωση μέσα από την τέχνη και την ελεύθερη προσωπική έκφραση και ανάπτυξη του μαθητή, ως δημιουργού και ως ευαίσθητου παρατηρητή του περιβάλλοντος. Σημαντικά στοιχεία της «εις βάθος προσέγγισης της τέχνης» αποτελούν η άμεση εμπειρία, η ενεργοποίηση της φαντασίας και των αισθητηρίων μηχανισμών, το παιχνίδι, η ενεργός συμμετοχή, η συνεργασία, η πρωτοβουλία του παιδιού και η ανταλλαγή ρόλων. Το παιδί μαθαίνει να χρησιμοποιεί τα χέρια του, τα εργαλεία και τα υλικά και εκφράζεται με το δικό του τρόπο. «Καθώς το έργο του γίνεται αποδεκτό, αποκτά σιγουριά και αυτοπεποίθηση και νιώθει πως μπορεί να δημιουργήσει, πως μπορεί να ανοίξει ορίζοντες, πως είναι ελεύθερο» (Παπαδοπούλου, 2004, σ. 70).

Η εις βάθος προσέγγιση της τέχνης είναι «ολιστική εκ φύσεως και ενστερνίζεται την άποψη της ποιοτικής εξελικτικής πορείας των εικαστικών δραστηριοτήτων» (Τρίμη & Epstein, 2005, σ. 151). Δίνεται έμφαση στις εσωτερικές διεργασίες που συντελούν στη δημιουργία ενός εικαστικού αποτελέσματος. «Η προσέγγιση είναι παιδοκεντρική. Η μάθηση προκύπτει σε πραγματικές καταστάσεις και δεν περιορίζεται στη σχολική τάξη. Ως μέθοδος διδασκαλίας της τέχνης, η 'εις βάθος προσέγγιση' χρησιμοποιεί σχετικές μεταξύ τους εμπειρίες με παρόμοια μέσα» (Τρίμη & Epstein, 2005, σ. 152). Η προσέγγιση αυτή προτάθηκε, εφαρμόστηκε σε ερευνητικό επίπεδο και οργανώθηκε σε πρόγραμμα από την Έλλη Τρίμη.

Τα δύο βασικά συστατικά της «εις βάθος προσέγγισης» είναι η σκέψη κατά την ενασχόληση με την τέχνη (δημιουργώντας τέχνη) και η σκέψη για την τέχνη (παρατηρώντας και προσεγγίζοντας την τέχνη). Κατά την ενασχόληση με την τέχνη, το παιδί μέσα από την πράξη, τη χειρονομία που συνδέει μυαλό-ψυχή-χέρι, πλησιάζει τη λειτουργία της τέχνης οργανικά, «από μέσα». Η 'ανάγνωση' του έργου δε γίνεται με διδακτισμό. Τα παιδιά παροτρύνονται να κάνουν παρατηρήσεις και να εκφράζουν τις προσωπικές τους απόψεις. Έτσι μαθαίνουν να σκέφτονται για την τέχνη που δημιουργούν και την τέχνη που παρατηρούν γύρω τους. Στην «εις βάθος προσέγγιση», το παιδί ασχολείται με την εξερεύνηση και την επίλυση προβλημάτων, την παρατήρηση, την ελεύθερη έκφραση, το στοχασμό. Η εργασία μπορεί να είναι ατομική ή ομαδική.

Ο εκπαιδευτικός ενθαρρύνει χωρίς να παρεμβαίνει, παρακολουθεί, κρίνει και βοηθάει μόνο όταν χρειάζεται. Υποβάλλει ανοικτού τύπου ερωτήσεις και ενισχύει την έμφυτη περιέργεια, τις αυθόρμητες εκδηλώσεις, την ανταλλαγή απόψεων, το σεβασμό στην άποψη του άλλου. Επιδιώκει τη συγκίνηση του μαθητή, την έμπνευσή του, την ενεργοποίησή του, την απαλλαγή από το άγχος του τελικού αποτελέσματος, γιατί στην εις βάθος προσέγγιση δεν ενδιαφέρει μόνο η παραγωγή του έργου αλλά κυρίως η πορεία που ακολουθήθηκε προς το τελικό προϊόν (Τρίμη & Epstein, 2005). Ο χρόνος που δίνεται στα παιδιά είναι άφθονος. Επίσης, η έννοια του χωρότοπου παίζει σημαντικό ρόλο στην «εις βάθος προσέγγιση της τέχνης». Η τάξη επεκτείνεται πέρα από τους κτιριακούς περιορισμούς και η μαθησιακή διαδικασία συνεχίζεται στην αυλή, στην γειτονιά και μέσω επισκέψεων σε αυθεντικούς, πραγματικούς εργασιακούς χώρους (Τρίμη, 2004).

Η δομή ενός «εις βάθος προγράμματος» αποτελείται από μια αλληλουχία τεσσάρων σταδίων: 1) Το Προκαταρκτικό στάδιο, 2) το στάδιο Εμπλουτισμού, 3) το στάδιο Παραγωγής και 4) το στάδιο Παρατήρησης, Αναγνώρισης και Στοχασμού.

Το Προκαταρκτικό είναι το εισαγωγικό στάδιο, είναι ένας τρόπος για να ξεκινήσουμε. Είναι η πρώτη εξερεύνηση, ο πρώτος προβληματισμός, είναι η πρώτη επαφή των παιδιών με το υλικό, την καλλιτεχνική έννοια ή το θέμα. Το παιδί παίζει με τα υλικά, τα εργαλεία, εκφράζει τις ιδέες του, αναζητά, προβληματίζεται, ανακαλύπτει.

Το στάδιο του Εμπλουτισμού επεκτείνει την περιέργεια του παιδιού, τις γνώσεις του, τις δεξιότητες. Στόχος του εμπλουτισμού είναι η εξοικείωση με το υλικό και με όλες του τις ιδιότητες, όπως αναφορές στις μεταποιημένες μορφές του υλικού.

Το στάδιο της Παραγωγής είναι η καλλιτεχνική δημιουργία, το αποκορύφωμα των εμπειριών του Προκαταρκτικού σταδίου και του Εμπλουτισμού, η εφαρμογή όλων όσων έμαθε το παιδί. Η παραγωγή έργου μπορεί να έχει ξεκινήσει και να έχει εμφανιστεί από τα δύο προηγούμενα στάδια. «Ο μετασχηματισμός όμως των υλικών, των στοιχείων, των ιδεών και η υλοποίηση όλων αυτών στο στάδιο παραγωγής, μας οδηγεί σε ένα πιο

ολοκληρωμένο αποτέλεσμα. Τα περισσότερα παιδιά φτάνουν σε αυτό το στάδιο ως φυσική συνέπεια των εξερευνησέων τους και των ανακαλύψεών τους. Τα παιδιά δεν πιέζονται να παράγουν έργο τέχνης. Τα προϊόντα που προκύπτουν από τις εις βάθος εμπειρίες των παιδιών με την τέχνη είναι αυθεντικά» (Τρίμη & Epstein, 2005, σ. 181).

Στο στάδιο του στοχασμού παρατηρούνται τα έργα που έχουν παραχθεί και ανακαλούνται α) τα βήματα που οδήγησαν στη δημιουργία των έργων, β) οι τρόποι και οι χρήσεις των υλικών-τεχνικών και γ) οι ιδέες-έννοιες που συνέβαλλαν στο τελικό αποτέλεσμα.

Η «εις βάθος προσέγγιση» αναγνωρίζει ότι «το Προκαταρκτικό στάδιο, το στάδιο Εμπλουτισμού, το στάδιο Παραγωγής και το στάδιο Παρατήρησης, Αναγνώρισης και Στοχασμού είναι τα μέσα για την επίτευξη ενός ανώτερου σκοπού, δηλαδή, του να δοθεί η Τέχνη στα παιδιά ως δρόμος προσωπικής ανάπτυξης και έκφρασης» (Τρίμη & Epstein, 2005, σ. 184).

2. Σκοπός και Στόχοι

Σκοπός του συγκεκριμένου προγράμματος είναι η καλλιέργεια του πολιτισμού μέσα από παιχνίδια με ψηφίδες.

Οι στόχοι ως προς τα γνωστικά αντικείμενα και ως προς τη μαθησιακή διαδικασία ήταν οι ακόλουθοι:

Τα νήπια

- Να εξοικειωθούν με τις βασικές τεχνικές και την τέχνη του ψηφιδωτού.
- Να γνωρίσουν τη θεματολογία του ψηφιδωτού (πουλιά, ζώα, μορφές).
- Να μάθουν να οργανώνουν και να ταξινομούν τα υλικά-ψηφίδες που θα χρησιμοποιήσουν για τις κατασκευές τους.
- Να κατακτήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με τους χειρισμούς των υλικών-ψηφίδων και να ασκήσουν τη λεπτή τους κινητικότητα.
- Να προτείνουν υλικά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κατασκευή ψηφιδωτών και να πειραματιστούν με αυτά.
- Να μάθουν να παρατηρούν, να διατυπώνουν ερωτήματα και να επιλύουν προβλήματα.
- Να αναπτύξουν την αυτοεκτίμησή τους, μέσα από εμπειρίες, παιγνιώδεις δραστηριότητες και εικαστική έκφραση.
- Να σέβονται τις δημιουργίες τους και αυτές των συμμαθητών/τριών τους ως μοναδικές και εξελίξιμες, και να αποδέχονται τις πολλαπλές ερμηνείες και τα νοήματα που χαρακτηρίζουν ένα έργο Τέχνης.
- Να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν απλές οδηγίες και δράσεις για την οργάνωση της καλλιτεχνικής εργασίας.
- Να ευαισθητοποιηθούν όσον αφορά στη σχέση περιβάλλοντος-τέχνης-κοινωνίας.

- Να αναπτύξουν δεξιότητες για τη συμμετοχή τους σε ομαδικές εργασίες με απώτερο σκοπό το χτίσιμο ενός βιώσιμου μέλλοντος σε κλίμα δημιουργίας και συνεργασίας.
- Να κατασκευάζουν απλά σχέδια και μοντέλα διαμόρφωσης και ανάπλασης του άμεσου περιβάλλοντός τους.
- Να συμμετέχουν στο σχεδιασμό, στην οργάνωση και εκτέλεση εικαστικών δράσεων που περιλαμβάνουν συνεργασίες σχολείου-κοινότητας και σχολείου-άλλων σχολείων.
- Να αντιληφθούν τη δυνατότητά τους να συμμετέχουν και να διαμορφώνουν οι ίδιοι τον περιβάλλοντα χώρο τους.

3. Διδακτικές πρακτικές

Οι δραστηριότητες του προγράμματος πραγματοποιήθηκαν στην αίθουσα του κλασσικού τμήματος του 74ου Νηπιαγωγείου Θεσσαλονίκης. Για την υλοποίηση του διδακτικού μας σεναρίου υιοθετήθηκε η «εις βάθος προσέγγιση της τέχνης», η επίδειξη μέσω παραδειγμάτων, ο καταιγισμός ιδεών, η ανακαλυπτική και η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Τα πεδία σύνδεσης των αντίστοιχων γνωστικών αντικειμένων με το διδακτικό μας σενάριο ήταν η Μελέτη Περιβάλλοντος, η Γλώσσα, τα Μαθηματικά, τα Εικαστικά και οι Νέες Τεχνολογίες. Συνεργαστήκαμε με το Βυζαντινό Μουσείο, τον Σύλλογο Διδασκόντων του 69ου Δημοτικού Σχολείου και τον Σύλλογο Γονέων του Σχολείου μας.

3.1 Χρήση Νέων Τεχνολογιών

Αρχικά κάναμε την έρευνά μας στο Διαδίκτυο και βρήκαμε φωτογραφίες ψηφιδωτών σε δημόσιους χώρους μεγαλουπόλεων σε όλον τον κόσμο. Επίσης, επεξεργαστήκαμε το ερωτηματολόγιο-φύλλο αξιολόγησης που συμπληρώθηκε από τα παιδιά με την ολοκλήρωση του προγράμματος.

3.2 Διάρκεια προγράμματος

Το πρόγραμμα «Παιχνίδια με ψηφίδες στο νηπιαγωγείο» άρχισε τον Ιανουάριο του 2014 και ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2014, με τη δημιουργία ψηφιδωτού που τοποθετήθηκε στην είσοδο του σχολείου μας.

4. Περιγραφή δραστηριοτήτων - Πορεία προγράμματος

1η Δραστηριότητα

Καλέσαμε στο σχολείο μας τη νηπιαγωγό-ψηφιδογράφο Μαργαρίτα Ρόμπου, η οποία μας έφερε τα εργαλεία της, πολλές ψηφίδες, καθώς και έργα. Μάθαμε ότι, όπως οι ζωγράφοι χρησιμοποιούν χρώματα στους πίνακές τους, αντίστοιχα χρησιμοποιούν οι ψηφιδογράφοι πέτρες στα ψηφιδωτά τους.

2η Δραστηριότητα

Δημιουργήθηκε γωνιά ψηφιδωτού, την οποία εμπλούτισαν τα παιδιά με διάφορες ψηφίδες, βότσαλα, πλακάκια δαπέδων και τοίχου σε διάφορα χρώματα και μεγέθη. Επίσης υπήρχε κόλλα τύπου atlasol και πινέλα, καθώς και σχέδια ψηφιδωτών. Η

δημιουργία ενός ευχάριστου και πλούσιου σε ερεθίσματα περιβάλλοντος διευκόλυne την ελεύθερη έκφραση.

Εικόνα 1

Η γωνιά του ψηφιδωτού

Ζητήσαμε από τους γονείς να μας φέρουν ό,τι πλακάκια μπάνιου και δαπέδων είχαν αποθηκευμένα στο σπίτι τους και τα παιδιά ενθουσιάστηκαν όταν τα σπάσαμε και δημιουργήσαμε μεγάλες ψηφίδες, που τις τοποθέτησαν πάνω σε ένα μεγάλο κομμάτι ξύλου.

Εικόνα 2

Ψηφίδες – Πλακάκια

3η Δραστηριότητα

Τα παιδιά ταξινομούν τις ψηφίδες ανάλογα με τα μορφικά τους στοιχεία (χρώμα, υλικό κατασκευής, σχήμα, υφή).

Εικόνα 3
Ταξινόμηση ψηφίδων

4η Δραστηριότητα

Τα παιδιά παίζουν αυθόρμητα με τις ψηφίδες, τοποθετούν, αναζητούν, πειραματίζονται, αναπαριστούν τις ιδέες τους, ανακαλύπτουν τις γραφές του ψηφιδωτού, ψηφοθετούν, δημιουργούν ακόμα και μοτίβα. Η ψηφίδα μετατρέπεται σε παιχνίδι-αντικείμενο, ανεξάρτητα από την πρωταρχική «κανονική» της χρήση, η οποία έχει καθοριστεί από πολιτισμικούς παράγοντες.

Αποκτούν εικαστικές εμπειρίες μέσα από τη δημιουργία και παρατήρηση εξερευνώντας τις ιδιότητες των υλικών, τα εργαλεία και τις τεχνικές αναπαράστασής τους. Οι εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά από τον χειρισμό των υλικών «οδηγούν στο σχηματισμό εικαστικών εννοιών που είναι πιθανότατα εξαιρετικά πλούσιες» (Burton, 1980 όπ. αναφ. στο Τρίμη & Epstein, 2005, σ.174).

Δημιουργούν εικαστικές αναπαραστάσεις δύο διαστάσεων (εικόνες) και τριών διαστάσεων (αντικείμενα/κατασκευές) αξιοποιώντας τις γνώσεις τους και χρησιμοποιώντας εμπειρίες και φαντασία, ατομικά ή ομαδικά. «Με το να είναι τα υλικά διαρκώς διαθέσιμα και με το να μην υπάρχει πίεση χρόνου, τα παιδιά είναι ελεύθερα να ασχοληθούν με την Τέχνη όποτε θελήσουν και με το ρυθμό που τους ταιριάζει» (Τρίμη & Epstein, 2005, σ.172).

Εικόνα 4
Αναζήτηση

Εικόνα 5
Παιχνίδι

Εικόνα 6
Πειραματισμός

5η Δραστηριότητα

Κατασκευάζουμε αυτοσχέδιο παιχνίδι αρίθμησης και διάταξης σε συγκεκριμένο πλαίσιο, χρησιμοποιώντας ψηφίδες και ζάρι.

Εικόνα 7
Παίζω με τις ψηφίδες

6η Δραστηριότητα

α) Πραγματοποιούμε επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο και παρατηρούμε τα επιδαπέδια αλλά και τα επιτοιχία ψηφιδωτά που φιλοξενεί. Αποτυπώνουμε σε χαρτί, ζωγραφίζοντας, τη θεματολογία τους.

β) Η Υπεύθυνη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Βυζαντινού Μουσείου μάς δίνει γραμμικά σχέδια για τη δημιουργία ψηφιδωτών, έτσι ώστε να συνεχίσουμε την ενασχόλησή μας στο νηπιαγωγείο. Τα σχέδια παρατίθενται στο παράρτημα.

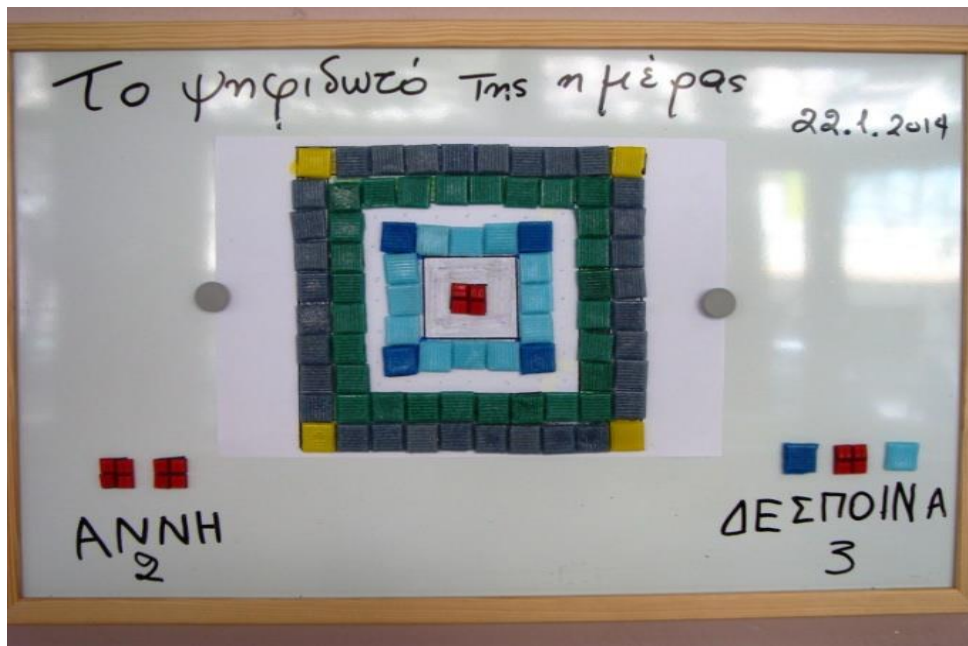
Εικόνα 8

Επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο

7η Δραστηριότητα

Τα γραμμικά σχέδια του Βυζαντινού Μουσείου χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του ψηφιδωτού της ημέρας. Προσαρμόζονται μαγνητάκια στις ψηφίδες και τα παιδιά σε ζευγάρια, χρησιμοποιώντας μαγνητικό πίνακα, επιλέγουν το γραμμικό σχέδιο και δημιουργούν ψηφιδωτά με ψηφίδες στο χρώμα της αρεσκείας τους.

Γράφουν το όνομά τους και αφού μετρήσουν τις συλλαβές, υπογράφουν το έργο τους χρησιμοποιώντας τον αντίστοιχο αριθμό ψηφίδων. Τα έργα τους αναρτώνται σε τοίχο της τάξης κάθε μέρα με σκοπό την παρατήρηση, την αναγνώριση και τον στοχασμό.

Εικόνες 9 & 10
Τα ψηφιδωτά της ημέρας

8η Δραστηριότητα

Κατασκευάζουμε ατομικά ψηφιδωτά με ελεύθερο μοτίβο. Τα παιδιά αβίαστα αποκτούν αυτοπεποίθηση και προσωπική άποψη για τις καλλιτεχνικές τους ενέργειες και πράξεις (ατομικά και συλλογικά). Συνδέουν τη δημιουργία με τη θέαση και το στοχασμό.

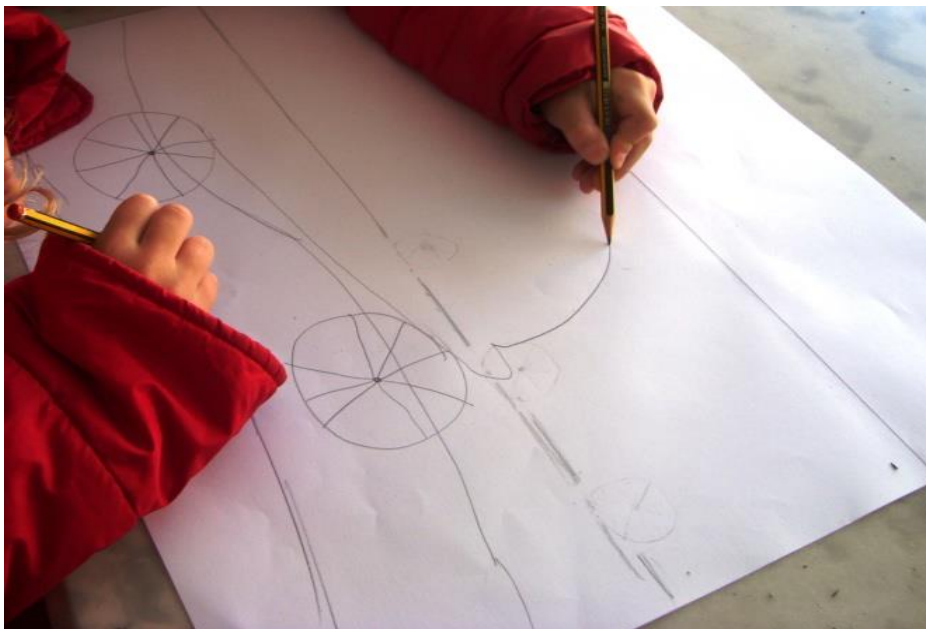
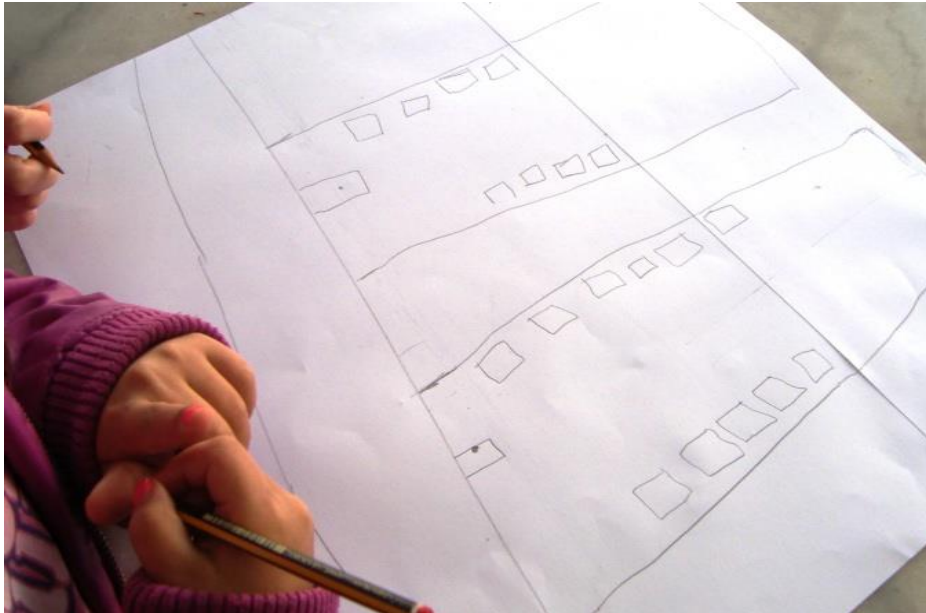

Εικόνες 11 & 12

Ατομικά ψηφιδωτά με ελεύθερο μοτίβο

9η Δραστηριότητα

Με τη βοήθεια του διαδικτύου, αφήσαμε τις ψηφίδες να μας ταξιδέψουν σε άλλες πόλεις. Διαπιστώσαμε ότι οι ψηφίδες και η τέχνη του ψηφιδωτού ομορφαίνουν την καθημερινότητα των ανθρώπων απ' άκρη σ' άκρη της γης, συνδέοντας έτσι την πολιτιστική μας κληρονομιά με το καθολικό και το παγκόσμιο.

Εικόνες 13 & 14

Τα παιδιά ζωγραφίζουν το σχέδιο-θέμα που ήθελαν να έχει το ψηφιδωτό μας

10η Δραστηριότητα

Η περιβαλλοντολόγος Τσεβρένη (2009) μελέτησε το ρόλο της τέχνης σε μία περιβαλλοντική εκπαίδευση προσανατολισμένη στη δράση, θεμελιώνοντας τη δυνατότητα της τέχνης να λειτουργήσει ως μεθοδολογικό εργαλείο ενίσχυσης της συμμετοχής των παιδιών στη διαμόρφωση του περιβάλλοντός τους. Με τον τρόπο αυτό, τη συμβολή, δηλαδή, της τέχνης σε εκπαιδευτικά προγράμματα που έχουν σκοπό να ενισχύσουν την επαφή των παιδιών με τον περιβάλλοντα χώρο, τα παιδιά αντιλαμβάνονται τη δυνατότητά τους να συμμετέχουν και να διαμορφώνουν τα ίδια τον περιβάλλοντα χώρο τους, συμμετέχοντας σε ομαδικές εργασίες.

Αποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε τις ψηφίδες, με τις οποίες παίξαμε, προβληματιστήκαμε, ανακαλύψαμε και εκφραστήκαμε, για να ομορφύνουμε την καθημερινότητα του σχολείου μας. Τα παιδιά συμμετείχαν στο σχεδιασμό, στην οργάνωση και εκτέλεση της εικαστικής δράσης που περιλάμβανε συνεργασίες σχολείου-κοινότητας, και σχολείου-άλλων σχολείων και αντιλήφθηκαν τη δυνατότητά τους να συμμετέχουν και να διαμορφώνουν οι ίδιοι τον περιβάλλοντα χώρο τους. Αρχικά συζητήσαμε και αποφασίσαμε το σχέδιο-θέμα του ψηφιδωτού και μετά τα παιδιά έκαναν το σχέδιο.

Οργανώθηκαν δύο εργαστήρια ψηφιδωτού στην τάξη μας εκτός σχολικού ωραρίου, στα οποία συμμετείχαν τα νήπια μαζί με τους γονείς τους. Η συμμετοχή των γονέων ως βοηθών ήταν εντυπωσιακή και έδειξαν πραγματικά να απολαμβάνουν την εικαστική δημιουργία μαζί με τα παιδιά τους σε μια χαρούμενη και παιγνιώδη ατμόσφαιρα. Έτσι δημιουργήθηκε το ψηφιδωτό μας.

Εικόνα 15

Εργαστήριο ψηφιδωτού I

Εικόνα 16
Εργαστήριο ψηφιδωτού II

Συζητήσαμε όλοι μαζί για το πού θα θέλαμε να τοποθετήσουμε το ψηφιδωτό μας και αποφασίσαμε ότι το καλύτερο σημείο είναι ο εξωτερικός τοίχος δίπλα στην είσοδο του σχολείου μας. Αναρωτηθήκαμε ποιος τεχνίτης θα μας βοηθήσει στην τοποθέτησή του και πού θα βρούμε χρήματα για τα υλικά. Για την ανεύρεση του τεχνίτη, προτιμήσαμε να ενεργοποιήσουμε τη μικροκοινωνία του σχολείου μας και να ζητήσουμε βοήθεια από τους δασκάλους του 69ου Δημοτικού Σχολείου. Ο δάσκαλος της Β΄ Δημοτικού, Ανέστης Καραμούτας, προσφέρθηκε να μας βοηθήσει. Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 69ου Δημοτικού Σχολείου μας παρείχε χρηματική βοήθεια για την αγορά αρμόστοκου και κόλλας πλακιδίων.

Εικόνα 17
Τοποθέτηση ψηφιδωτού στην είσοδο του νηπιαγωγείου μας I

Εικόνα 18

Τοποθέτηση ψηφιδωτού στην είσοδο του νηπιαγωγείου μας II

5. Αξιολόγηση

Οι απορίες και οι προβληματισμοί που προέκυψαν κατά τη διάρκεια των συζητήσεών μας με την ψηφιδογράφο, των αναζητήσεων αλλά και των πειραματισμών με τα υλικά-ψηφίδες καταγράφηκαν με την μορφή ερωτήσεων. Με τη βοήθεια του κειμενογράφου αλλά και του διαδικτύου (για την εύρεση εικόνων) δημιουργήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που αφορούσε στην τέχνη του ψηφιδωτού, τα υλικά και τα εργαλεία και παρατίθεται στο Παράρτημα. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από τα παιδιά αποσκοπούσε στην αποτύπωση της αποτελεσματικότητας του συγκεκριμένου προγράμματος, όσον αφορά στην επίτευξη των στόχων που σχετίζονται με την τέχνη του ψηφιδωτού ως γνωστικού αντικείμενου. Η χρήση έγχρωμων εικόνων διευκόλυνε την απάντηση του ερωτηματολογίου από τα παιδιά, αλλά ταυτόχρονα το έκανε χαρούμενο και ελκυστικό. Τα παιδιά δεν δυσκολεύτηκαν στις ερωτήσεις διχοτομικού τύπου, ενώ στις ερωτήσεις διπλής επιλογής δόθηκαν διευκρινήσεις. Τα αποτελέσματα από την ανάλυση των ερωτηματολογίων έδειξαν ότι οι στόχοι του διδακτικού σεναρίου ως προς τις γνωστικές διαστάσεις της τέχνης του ψηφιδωτού επιτεύχθηκαν.

6. Προτάσεις

Πιστεύουμε ότι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στο περιεχόμενο και στις σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις της Εικαστικής Αγωγής θα συνεισφέρει στην εφαρμογή των κατάλληλων πρακτικών που θα προωθήσουν την διασύνδεση της τέχνης με την εκπαίδευση.

Οι εκπαιδευτικοί θα μπορούσαν να συνεργαστούν με εικαστικούς και καλλιτέχνες, οι οποίοι θα συμμετέχουν στην όλη διαδικασία της μάθησης, όπως έγινε και κατά την εφαρμογή του παραπάνω προγράμματος.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να σχεδιάζει τις δραστηριότητες, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα κίνητρα των μαθητών του και έτσι είναι δυνατόν να προαχθεί η γνωριμία των παιδιών με την πολιτιστική τους κληρονομιά και να καλλιεργηθεί η πολιτισμική τους ταυτότητα (Ραρανικόλαου, 2003).

Εξάλλου, ο Πιέρ Μπουρντιέ προτείνει ότι «τα σχολικά ιδρύματα θα πρέπει να συνεργάζονται με πρόσωπα εξωτερικά ως προς τις αποφάσεις και τις δραστηριότητές τους, να συντονίζουν τη δράση τους με τη δράση άλλων θεσμών πολιτισμικής διάχυσης και να γίνουν η εστία μιας πραγματικής αγωγής του πολίτη. Η είσοδος στον κόσμο του σχολείου πραγματικών δημιουργών πολιτισμού και παιδείας, τους οποίους θα τους έχουν καλέσει και υποδεχτεί οι διδάσκοντες που θα λειτουργούν ως 'ενδιάμεσοι', θα είχε ως αποτέλεσμα να υπενθυμίζει διαρκώς την, εν μέρει ακατάβλητη πιθανώς, διάκριση ανάμεσα στην παιδεία γενικά και τη σχολική παιδεία ειδικότερα» (Μπουρντιέ οπ. αναφ. στο Παναγιωτόπουλος, 2004, σ.118).

Βιβλιογραφία

- Γερμανός, Δ. (1993). *Χώρος και διαδικασίες αγωγής. Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Charman, L. (1993). *Διδακτική της τέχνης. Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή* (Α. Λαπούρτας, Γ. Χαραλαμπίδης, Ε. Κυπραίου, & Α. Βαρδάλου, Μτφρ.). Αθήνα: Νεφέλη.
- Δανασσής-Αφεντάκης, Α. (1997). *Σύγχρονες τάσεις της αγωγής*. Αθήνα: Γκελμπέσης.
- Lawrence, R. L. (2008). Powerful feelings: Exploring the affective domain of informal and arts-based learning. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 120, 65-77.
- Παναγιωτόπουλος, Ν. (Επιμ.) (2004). *Για την εκπαίδευση του μέλλοντος: οι προτάσεις του Πιέρ Μπουρντιέ*. Αθήνα: Νήσος.
- Παπαδοπούλου, Θ. Μ (2004). *Παίζοντας με την τέχνη: Το πρόγραμμα της Έλλης Τρίμη για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Ραρανικόλαου, Ν. (2003). *An investigation into policy and management of museum education for primary schools in Cyprus with special reference to art education*. (Doctoral dissertation). Roehampton University.

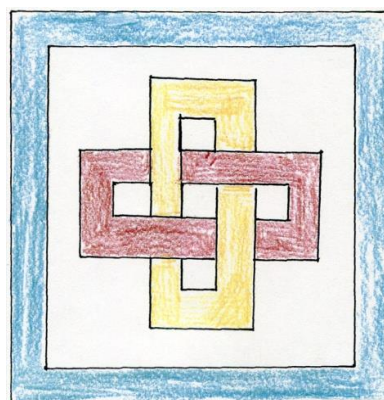
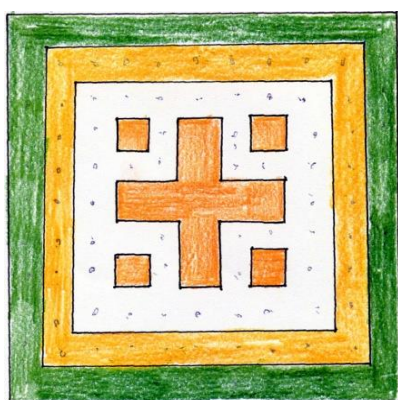
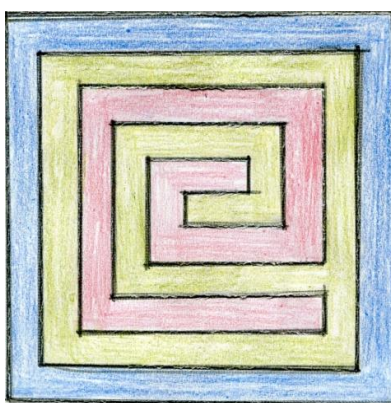
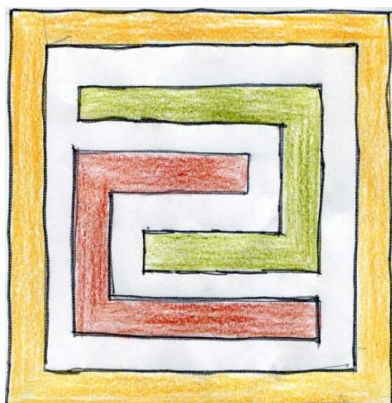
Τρίμη, Ε., & Epstein, Α. (2005). *Εικαστικές τέχνες και μικρά παιδιά*. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

Τσεβρένη, Ι. (2009). Ο ρόλος της τέχνης σε μία περιβαλλοντική εκπαίδευση προσανατολισμένη στη δράση. *1ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο Τέχνης και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης* (σσ. 406-416). Αθήνα: Ίδρυμα Ευγενίδου. Ανακτήθηκε από

http://www.ekke.gr/estia/Cooper/Praktika_Synedrio_Evgenidio/Files/Text_files/II_Paralliles_Sinedries/Eisigiseis/Tsevreni_eisigisi.pdf

Παράρτημα

Α) Γραμμικά σχέδια Βυζαντινού Μουσείου Θεσσαλονίκης

B) Ερωτηματολόγιο – Φύλλο αξιολόγησης

1. Ποιοι έφτιαχναν τα ψηφιδωτά;

2. Πού έβρισκαν τις ψηφίδες;

3. Τι χρησιμοποιούσαν για να κολλήσουν τις ψηφίδες;

4. Ήταν βαμμένες οι ψηφίδες ή είχαν φυσικό χρώμα;

5. Με ποιον τρόπο έσπαζαν τις ψηφίδες;

6. Πόσοι άνθρωποι δούλευαν σ' ένα ψηφιδωτό;

7. Πού έβαζαν τα ψηφιδωτά πατώματα;

